

Sámi allaskuvla
Sámi University College

Eamiálbmotfilosofija

Oahppoplána
10 oahppočuooggá

Oahppoplána dohkkehuvvon oahppostivrras 29.09.2008 ášši OS 58/08
Dekána dohkkehan loahpalaččat 7.9.2009

Sisdoallu

1. Fága namma	3
2. Obbalaš dieđut oahpu birra	3
3. Makkár oahppoprográmmain leat dát oassin	3
4. Sisaváldingáibádusat	3
5. Oahpahusgiella	3
6. Oahpu sisdoallu	3
7. Oahpanjovssus (learning outcome)	4
8. Oahppanvuogit	5
9. Gáibádusat beassat eksámenii	5
10. Eksámen	5
11. Oahppočuoggáid dohkkeheapmi	6
12. Lea go privatisttain vejolaš váldit dán fága/fáttá?	6
13. Kvaliteahttasihkkarastin	6
14. Lohkanmearri	6

1. Fága namma

Eamiálbmotfilosofiija
Indigenous Philosophy

2. Obbalaš dieđut oahpu birra

Fága koda: EAFIL
Oahpu dássi: 1N-oahppoovttadat
Oahppočuoggá: 10 oahppočuoggá (ECTS)
Lohkanbajit: Oasseáiggis ovttala lohkanbajis.
Oahppobáiki: Sámi allaskuvla, Guovdageaidnu

3. Makkár oahppoprográmmain leat dát oassin

Kursa lea buot Bachelor-vuođđooahpuid oassi.

4. Sisaváldingáibádusat

Dábalaš sisabeassangáibádusat alit oahpahussii. Vurdojuvvo ahte studeanttat lea váldán *Dieđalaš čállin ja guorahallan, 10 oahppočuoggá* dahje vástideaddji.

5. Oahpahusgiella

Oahpahusa váldogiella lea davvisámegiella

6. Oahpu sisdoallu

Kursa addá vuođu kritihkalaš jurddašeapmái, mas guovddázis leat eamiálbmogiid perspektiivvat ja sámi diehtu ja máhttu. Kurssas oahpásmuvvat eamiálbmogiid ja sámi filosofii, dieđu, máilmmigovaid ja jurddašeami vuođđodoahpágiidda ja áššiide. Kursa guorahallá kritihkalaččat dieđu ja diehtaga iešguđet beliid eamiálbmotperspektiivvain ja maiddá dan, mo eamiálbmogiid filosofii, máilmmigovat ja diehtoortnegat leat jaskkodahtton váldoservodaga oahppoásahusain. Kurssas leat golbma oasi: 1) filosofalaš vuođđodoahpagat, 2) eamiálbmogiid filosofii ja 3) sámi diehtu ja máhttu.

1. *Filosofalaš vuođđofáttáide* gullá imaštallat diehtima vuođu, dieđalaš dutkama earenoamášvuođaid ja etihkalaš beliid eallimis.

Oahppamis bidjo deaddu oahppat guorahallat jurddašemiid diehtima vuođu birra, diehtima duodásteami ja moaitima birra, diehtima, doaivuma ja oskku gaskavuodaid nu go bohtet ovdan ovdamearkkain sámegeielat klassihkalaš teavsttain.

Oahppu fállá álgu dasa, mo guorahallat dieđalaš dutkama earenoamášvuodaid mat bohtet ovdan dieđateoriijain. Oahpus guorahallojuvvojit jearaldagat mat gusket dasa mii dahká dutkama dieđalažžan dehe eahpedieđalažžan, ja movt dakkár jearaldagat gusket dutkama sajádahkii servodagas ja dutkama doallevašvuodagáibádusaide.

Etihkalaš jearaldagat fátmastit fáttaid mat gusket olbmuid oktasaš servvoštallamiidda, politihkalaš organiseremii, eallinviisodahkii, ovttaskas olbmo eksistensialalaš jearaldagaide, oskujearaldagaide ja máilmmigovaide. Oahppofálaldagas bidjo deaddu oahppat sirret ja guorahallat iešguđetlágan etihkalaš jearaldagaid iešvuodaid nu go bohtet ovdan sámegiela klassihkalaš teavsttaiguin.

2. Eamiálbmogiid filosofijat (máilmmiipmárdusat ja árvvut) ja eamiálbmotmetodologijat.

Eamiálbmogiid máilmmiipmárdusat leat čadnon birastahtti lundui ja sin eatnamiidda ja dain gávdnojit árvoortnegat, mat govvidit ja láidestit mo olbmot galget gulahallat ja eallit máilmmis. Máilmmiipmárdusat govvidit maiddái dan, makkár gaskavuodát ja sajádat leat olbmui dán sivdnádasas. Eamiálbmogiid máilmmigovaide lea mihtilmas ahte olmmoš adnojuvvo dušše oktan dásseárvosaš oassin máilmmis. Jearaldahkan čuožžila ahte lea go dárbu sierra eamiálbmotmetodologijai, mii galgá addit vejolašvuoda eamiálbmogiid mitalit servodagaset, kultuvrraset ja historjjáset birra iežaset diehtoortnegiid vuodul . Eamiálbmogiin lea leamaš ja ain leat sin iežaset diehtoortnegat ja –vuogit, maid dájvja gohčodit árbevirolaš diehtun (eará namahusat leat eamiálbmotdiehtu, árbevirolaš ekologalaš diehtu, ekologalaš diehtu, árbevirolaš láhkaortnegat), vaikko vel leat geavahuvvon ieš guđet lágan strategijat jaskkodahttit ja vuolidit eamiálbmot dieđuid. Dán oasis oahpásmuvvat eamiálbmogiid ja eará dutkiid ságastallamiidda árbevirolaš dieđu sajádagas dutkanmáilmmis, alitoahpahas ja muđui servodagas.

3. Sámi diehtu ja máhttu. Sámi diehtu ja máhttu leat čadnon sápmelaš eallimii ja máilmmigovvii ja dienu bokte árvvuide. Árvvut hábmejtit sihke oktagasa ja oktasaš identitehta, ja daid vuodul mii dovdát iežamet ja mitalat earáide, geat mii leat ja maid áigut leat. Árvvuid veagas oaidnit ja dovdat máilmmi, mii birastahtta min, muhto seammás dat veahkehit árvoštallat earáid. Árvvuid čilgemis gielas leat guovddáš doaibma, dasgo gielain mii mitalit iežamet dieđuid, jáhkuid, árvvuid ja norpmaid birra, loahpa loahpas olles máilmmigova birra. Njálmmálaš dieđut leat oassin sámi oppalaš dieđuin ja seammás dat leat vuodđun čálalaš dieđuide.

Dán oasi ulbmilin lea čalmmustahttit sámi dieđuid ja máhtuid, ja mainna lágiin dat leat dahkkon duohtan dutkamis, oahpahasas, bajásgeassimis ja árgabeaieallimis. Suokkardallat ovdamearkkaid vehkiin, maid mearkkaša dieđuid sámáidahttin ja mo dat albmana sámi alitoahpus ja dutkamis. Dás guorahallojuvvojit maiddái njálmmálaš ja dieđalaš dieđu ja giela gaskavuodát, ja maid mearkkaša dieđu oamasteapmi.

7. Oahpanjovssus (learning outcome)

Studeanttat galget oahppat filosofalaš vuodđodoahpágiid ja sámi ja eamiálbmotfilosofiijaid vuodđojurdagiid. Sii galget oazžut áddejumi iešguđet beliin, mat gullet eamiálbmotfilosofiijai. Oahppofálaldaga mihttomearrin lea addit

studeanttaide nana vuodđoáddejumi sámiid ja eará eamiálbmogiid filosofalaš ideain ja áigevuovdilis áššiin, mat gusket eamiálbmogiidda.

Studeanta galgá:

1. Dovdat guovddaš fáttaid diehtinfilosofijias ja filosofalaš etihkas.
2. Oahppat guorahallat ja čilget makkár sadji árbevirolaš máhtus lea dieđateorehtalaš ságastallamiin, alitoahpahusas ja muđui servodagas.
3. Oahppat čalmmustahttit sámi dieđuid ja máhtuid, ja mainna lágiin dat leat dahkkon duohtan dutkamis, oahpahusas, bajásgeassimis ja árgabeaieallimis.

8. Oahppanvuogit

Oahppofálaldat lea organiserejuvvon čuovvovaš osiide: logaldallamat (3 x 10 diimmu), seminárat (čálalaš ja njálmmálaš hárjehallamat ja bagadallamat, 3 x 5 diimmu). Juohke čeahkkaneames lea okta seminárabeaivi (oktiibuot golbma).

9. Gáibádusat beassat eksámenii

Studeanta galgá čállit vuosttaš oasis 750 sáni guhkkosaš ja nuppi ovttá goalmát oasis ovttá 1000 sáni guhkkosaš čálloša (esseija), mii guoská dan oasis fáddái (oktiibuot 2 čálloša) juogo akto dehe joavkkus. Čállošat addojuvvojit sisa iešguđet oasis maŋŋá oahpaheaddjin sohppojuvvon beaivemearrái ja juohke oasis árvvoštallo sierra.

Bargogáibádusaide gullá oassálastit semináraide ja hárjehallamiidda.

10. Eksámen

Loahpalaš eksámen lea čálalaš eksámen. Studeanta valje ieš fágii guoski fáttá ja perspektiiva. Dan galgá oahpaheaddji joavku dohkkehit. Studentii nammaduvvo bagadalli. Gáibiduvvo ahte studeanta bargá iešheanalaččat, ja čállá 10 siidosas čálloša

Árvvoštallan lea guovtti oasis, geatnegahttojuvvon bargguid dohkkeheapmi ja loahpalaš eksámen. Sihke čállošiid ja loahpalaš eksámena árvvoštallá sierra nammaduvvon eksámenkommišuvdna (siskálas sensorat). Buot oasis galget leat dohkálaččat čadahuvvon ovdal go studeanta oažžu loahpalaš árvosáni.

Árvosátni eksámenis addojuvvo ECTS vuogádaga mielde, mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolemus ceavzinárvosátni. F árvosátni mearkkaša ahte ii leat ceavzán.

11. Oahppočuoggáid dohkkeheapmi

Jos studeanta lea váldán eará sullasaš fága, dát árvvoštallojuvvojit sierra ohcama oktavuodas. Čujuhuvvo U/A láchkii § 3-5.

12. Lea go privatisttain vejolaš váldit dán fága/fáttá?

Privatisttain ii leat vejolašvuohta váldit oahpu, geahča muđui U/A lága § 3-10.

13. Kvaliteahttasihkkarastin

Studeanttaid árvvoštallan

Studeanttat galget leat mielde árvvoštallame oahppofálaldaga. Studeanttat galget árvvoštallat sihke oahpu čadahettiin ja maŋnel go oahppu lea čadahuvvon. Studeanttaárvvoštallan sáhtta dáhpáhuvvat ná: 1) studeanttat árvvoštallet maŋnel deaivvademiid, juogo čálalaččat omd. sierra skovi deavdin dahje njálmmálaččat, 2) ságastallama bokte fágaoahpaheddjiin, omd. bagadallama oktavuodas dahje olles joavkkus, 3) go oahppu loahpahuvvon devdet sierra árvvoštallanskovi.

Oahppofálaldaga oppalaš árvvoštallan

Oahppofálaldat árvvoštallojuvvo ollislaččat studeanttaárvvoštallamiid, fágaoahpaheaddji fágareporttaid ja sensorreporttaid vuodul. Kvalitehtabuoridan doaimmabijut čadahuvvojit dáid vuodul. Fágaoahpaheaddji čállá ollislaš reportta maŋnel go oahppu lea loahpahuvvon, mas maiddái boahtá ovdan makkár kvalitehtabuoridan doaimmabijut leat ovddiduvvon. Raporta ovddiduvvo oahppolávdegoddái, ja stivrii jus lea dárbu.

14. Lohkanmearri

Lohkanmearri lea 300 siiddu. Lohkanmearri sáhtta muddejuvvot ja rievdaduvvot ovttasrádiid oahpaheddjiiguin ja studeanttaiguin.

Geatnegahtton:

- Aikio-Puoskari, Ulla (2008). "Sámi servodaga dutki – dieđalaš vai politihkalaš bargi?". *Sámi dieđalaš áigečála* 1: 3-13.
- Balto, Asta (1997). "Árbevierru ja odđa jurddašeapmi kultuvrralaš diehtosirdimis." *Diehtu ja gelbbolašvuohta Sámis. Sámi skuvla šaddamin. Sámi oahpposuorggi diliin*. A. Balto (doaim.). Kárášjohka: Davvi Girji. 39-58.
- Eriksen, Edel Hætta (doaim.). (2003). *Árvvut. Samiske verdier*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Gaski, Harald (2007). "Juoigan – sámi musihkka máilmmis dahje máilmmimusihkka." *Arbevirolaš máhttu ja dahkkivuoigatvuohta*. J. T. Solbakk (doaim.). Kárášjohka: ČállidLágádus. 95-122.

- Guttorm, Gunvor (1997). Duodji ja sosialiseren. *Diehtu ja gelbbolašvuohta Sámis. Sámi skuvla šaddamin. Sámi oahpposuorggi diliin*. A. Balto (doaim.). Kárášjohka: Davvi Girji. 85-104.
- Helander, Kaisa Rautio (2007). "Sámi báikenamat 1700-logu eanamihtideamis - árbevieruid ja riekteipmárdusa dutkanfáddán". *Sámi dieđalaš áigečála* 1-2: 138-160.
- Helander, Kaisa Rautio (2008). Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruiduhttin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas. Kap. 5. Báikenamaid servodatčatnosat – namat válddii gaskaoapmin, *Dieđut*, 1: 96-108.
- Henriksen, Jan Erik (1999). "Meahcis lávostallan - sámi servodaga árbevirolaš fierpmádagat." *Sámi dieđalaš áigečála* 1: 9-16.
- Henriksen, Marit Breie (2005). "Sáhttago dieđagiela válljema ákkastallat dieđateorehtalaččat?" *Sámi dieđalaš áigečála* 1: 109-133.
- Hirvonen, Vuokko (1999). "Mañjekoloniála ja feministtalaš kritihkka sámedutkamiid reaidun". – *Sámeeatnama jienat. Sápmelaš nissona bálggis girječállin*. Guovdageaidnu: DAT. 24-40.
- Hætta, Lars, and Anders Bær (1958). *Muitalusat*. K. Bergsland (doaim.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kuokkanen, Rauna (2000). "Eamiálbmogiid máidnasat." *Girjin. Oaidninvuogit Sámi Girjjálašvuhtii*. Ed. Irene Piippola. Inari: Kustannus Puntosi. 20-58.
- Lehtola, Veli-Pekka (2006). "Sámi kulturduktamuša hástalusat". *Sámis. Sámi kultuvrralaš áigečála* 3: 8-13.
- Oskal, Nils 2007: "Muhtin dieđafilosofalaš váttisvuodát vuodđudit earenoamáš álgoálbmotmetodologiija". *Sámi dieđalaš áigečála* 1-2: 161-179.
- Porsanger, Jelena (2008). Bassejoga čáhci. Gáldot nuortasámiid eamioskkoldaga birra álgoálbmotmetodologiijaid olis. 1. Kap. Álgoálbmotmetodologiijat ja gáldokritihkka, s.13-71. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Turi, Johan. *Muitalus sámiid birra*. (1987 [1910]). Johkamohkki: Sámi Girjijt.
- Sara, Mikkel Nils (2003): "Árbevirolaš sámi máhtut ja dieđut sámi vuoddoskuvllas". *Sámi skuvla plánain ja praktihkas. Mo dustet O97S hástalusaid. Reforpmá evalueren*. Doaim. V. Hirvonen. Kárášjohka: ČállidLágádus. 121-138.
- Valkeapää, Nils-Aslak (1988). *Beaivi, áhčážan*. Guovdageaidnu: DAT.
- Valkeapää, Nils-Aslak (1998). "Elle Hánsa, Keviselie." *Elle Hánsa, Keviselie*. H. R. Mathisen (doaim.). Guovdageaidnu: DAT. 10-35.
- Vars, Laila Susanne (2007). "Manin galggašii ja mainna lágiin sáhtášii gáhttet sámiid árbevirolaš máhtu?" *Árbevirolaš máhttu ja dahkkivuoigatvuohta*. J. T. Solbakk (doaim.). Kárášjohka: ČállidLágádus. 122-167.
- Veimæl, Lill-Tove (2006). Árbevieruid boahhteáigi. *Gába* 4/5: 4-5.
- Vuolab, Kerttu (1995). "Riggodagaid botnihis gáldu - Máidnasiid mearihis mearkkašupmi." *Cafe Boddu* 2. H. Gaski (doaim.). Kárášjohka: Davvi Girji. 23-35.